
K VÝSTAVĚ ČESKÁ KRESBA 19. STOLETÍ
/Z projevu na zahájení dne 8.3.1984/

Jiří Kotalík

Shromážděné práce, převážně ze sbírek Národní galerie v Praze, nechtějí ani nemohou proměňovat povědomí vývoje, jak je určováno malířstvím, s nímž je ostatně métier kresby k nerozloučení spjato. Mohou však - a výstava o tom snad přesvědčuje - některé věci či souvislosti netoliko odstíňovat a diferencovat, ale také nově osvětlovat či zdůrazňovat. Posloupnost a hierarchie známých skutečností a ověřených hodnot je tu tak ozřejmována v nových pohledech, nejednou též na podkladě kreseb doposud jen nepatrně známých. Ale také dávno oceňované kresby čelných tvůrců z různých údobí tu ve vzájemném souřazení a konfrontaci vydávají nová svědectví, nejednou v nových souvislostech a dimenzích.

Znovu si tu můžeme uvědomovat zakladatelský přínos klasicismu v odstínění romantismem zejména v krajinomalbě, jak je představována kresbami Karla Postla a Antonína Balzera. A znovu poznáváme, jak už v průběhu dvacátých a třicátých let 19. století krystalizují charakteristické znaky tradice českého umění: v střídmosti a čistotě vidění Františka Tkadlíka, v citlivém prožitku přírody u Antonína Mánesa. A jak potom v Josefu Navrátilovi nalézáme analogie ryze výtvarného zájmu v souvislostech evropského vývoje, na rozhraní mezi romantismem a realismem.

A právě v kresbě, daleko víc než v olejových obrazech, odehrával se v polovině 19. století proces zrodu českého umění, plně si už vědomého svého ideového programu a tvůrčích cílů. Akvarely Josefa Mánesa nás o tom vždy znovu průkazně a jímavě přesvědčují. A jak výmluvně se nástup programového realismu projevuje též v zásadní proměně prostředků kresby, dokládají práce Karla Purkyně, Soběslava Pinkase, Viktora Barvitia. Přitom kresba hrála významnou úlohu též v rozvoji naší krajinomalby, od Adolfa Kosárka přes Bedřicha Havránka k Juliu Mařákovi.

Po výbojných olejích mladosti pak Mikoláš Aleš bezvýhradně nalézá smysl svého díla v kresbách, v obdivuhodné rozloze představivosti a na širokém struníku prostředků - od ztišené lyričnosti přes epicky jasný pohled k dramaticky vzrušeným vizím. František Ženíšek a Josef Tulka, Václav Brožík a zejména Vojtěch Hynais /v lecčems předznamenávající směřování vývoje/ dotvrzují vzrůstající význam a názorovou rozlohu generace Národního divadla. Mnohé z jejich příslušníků, zvláště Hanuše Schwaigera, Maxmiliána Pirnera, Jakuba Schikanedra už po léta a právem - a výstava to jednoznačně potvrzuje - pokládáme za přímé předchůdce, ne-li spolutvůrce tendencí symbolismu a secese v českém umění.

A jako v předchozích výstavách v rámci Smetanova festivalu v Plzni i v letošním souboru kreseb se nám poznovu potvrzuje význam a přínos generace devadesátých let. Svědčí o tom práce Alfonse Muchy ve zdobném rytmu linií a ploch jeho plakátové tvorby, zvláště pak kresby a pastely Jana Preislera v hloubce básnického vyjádření reality i snění, anebo práce Maxe Švabinského ve věcnosti vidění a jemnosti výrazu. Jsou tu představeny také niterným prožitkem prodchnuté studie či záznamy Antonína Slavíčka, sošně monumentalizující kresby Karla Myslbeka, poutá nás tvaroslovná představivost Vojtěcha Preissiga.

V rozpětí mezi realitou a baladičností akvarelů z pomezí Moravy a Slovenska je zastoupen Miloš Jiránek; symbolistní vize Františka Bílka zastupují řadu dalších sochařů této generace, kteří byli výjimečnými kreslíři, ale jejichž práce nebylo možno v omezených prostorových možnostech vystavit. Přehled završuje výbor z tvorby Františka Kupky, který od sociálně bojových invektiv přechází k pochopení svébytné řeči tvarů a barev, často v záměrných souvislostech s hudbou.

Výstava, kterou dnes zahajujeme, je pořádána v souvislosti s tématem letošního symposia Povědomí tradice v novodobé české kultuře /Doba Bedřicha Smetany/; chce také přispět k tomu, aby se právě kresbě věnovala větší pozornost, než je tomu doposud. A to nejenom ve výtvarně teoretickém a umělecko-historickém zájmu, ale i v programu našich galerií a vý-

stavních síní, což by pak mělo podnítit tvůrčí zájem o kresbu jako výrazový prostředek též v aktuálních snahách našeho umění současnosti.